

CRNA GORA

AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I POŠTANSKU DJELATNOST

TEL. + 382 (0)20 406-700
FAX: + 382 (0)20 406-702
E-MAIL: ekip@equip.me
www.equip.me

Broj: 0102-5725/1
Podgorica, 19.11.2013.god

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, na osnovu člana 8, 19 i 43, a u vezi sa članom 40- 50 Zakona o elektronskim komunikacijama („Sl.list Crne Gore“, broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 40/11) , člana 202 Zakona o elektronskim komunikacijama (Sl.list Crne Gore br. 40/13) i člana 196 Zakona o opštem upravnom postupku („Sl.list Crne Gore“, broj 60/03), Odluke Agencije o pokretanju drugog kruga analize tržišta («Sl.list Crne Gore,» broj.9/2013), Odluke o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekom A.D. na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za 2012 godinu broj 0102-4739/2 od 26.09.2013 godine, Telenora broj 0103-3783/1 od 30.07.2013 godine i Mtel-a broj 0103-3782/1 od 30.07.2013 godine, Odluke o prihvatanju dokumenta Analiza tržišta poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama br.0102-5718/1 od 19.11.2013, te po pribavljenom Mišljenju Agencije za zaštitu konkurencije broj 02-215/2-13 od 13.11.2013 godine, nakon sprovedenog postupka analize „**Tržišta poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo**“, u postupku određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu, na sjednici Savjeta održanoj dana 19.11.2013.godine, donijela je

RJEŠENJE

1. Crnogorski Telekom A.D Podgorica, Telenor d.o.o Podgorica i Mtel d.o.o Podgorica se određuju kao operatori sa značajnom tržišnom snagom na "**Tržištu poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo**".
2. Operatorima iz stava 1. ovog Rješenja određuju se sledeće regulatorne obaveze:
 - 2.1. Obaveza omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja,
 - 2.2. Obaveza obezbeđivanja jednakog tretmana-nediskriminatornost,
 - 2.3. Obaveza obezbeđivanja preglednosti-referentna interkonekciona ponuda,
 - 2.4. Obaveza odvajanja računovodstvenih evidencija,
 - 2.5. Obaveza nadzora cijena i troškovnog računovodstva.

3. Operatori iz stava 1 ovog Rješenja obavezni su izvršiti regulatornu obavezu određenu tačkom 2.1. u roku od 30 dana od dana prijema rješenja.
4. Operatori iz stava 1 ovog Rješenja obavezni su izvršiti regulatorne obaveze određene tačkom 2.2 i 2.3 u roku od 90 dana od dana prijema rješenja.
5. Operatori iz stava 1 ovog Rješenja obavezani su u cilju ispunjenja regulatornih obaveza iz tačke 2.4. i 2.5., nastaviti sa implementacijom računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva, na način i u rokovima propisanim dokumentom Agencije "Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva", koji dokument je sastavni dio ovog rješenja.
6. Operatori iz stava 1 ovog Rješenja obavezni su u sklopu regulatorne obaveze iz tačke 2.5.
 - Da primijene jediničnu cijenu lokalne terminacije zasnovanu na bazi istorijskog računovodstva (HCA) i potpuno raspodijeljenih troškova (FAC) za 2012.godinu (iz izvještaja o jediničnim cijenama usluga) u iznosu od 2.2 centa, u roku od 90 dana od dana prijema ovog Rješenja.
 - Agencija može pristupiti utvrđivanju cijena relevantnih usluga na osnovu Revidiranih regulatornih godišnjih finansijskih izvještaja u periodu do naredne analize relevantnog tržišta.
7. Način i uslovi sprovođenja obaveza iz stava 2 ovog Rješenja propisan je dokumentom " Analiza tržišta poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo ", koji je sastavni dio ovog Rješenja.
8. Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje.

O B R A Z L O Ž E N J E

Zakonom o elektronskim komunikacijama („Sl.list Crne Gore“, broj 50/08) , članom 8 tačka 18. propisana je, između ostalih, nadležnost Agencije da vrši nadzor tržišta, utvrđuje operatore sa značajnom tržišnom snagom i preduzima preventivne mjere za spriječavanje negativnih efekata značajne tržišne snage operatora. Članom 19 Zakona je utvrđena je u konkretnom slučaju nadležnost Savjeta Agencije za donošenje ovakvih odluka.

Shodno članu 41. i 42 Zakona o elektronskim komunikacijama, Savjet Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost(u daljem tekstu: Agencija), na sjednici od 05.02.2013.godine je donio Odluku o pokretanju drugog kruga analiza relevantnih tržišta. Smjernicama Evropske komisije nacionalnim regulatornim tijelima o definisanju i analizi relevantnih tržišta predviđeno

je da se postupak analiza relevantnih tržišta treba sprovoditi periodično u cilju praćenja tehnoloških i strukturnih promjena u sektoru. Pomenutom Odlukom su određena relevantna tržišta usluga na kojima se sprovodi drugi krug analiza tržišta, u cilju ponovnog određivanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Tržište poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo, koje je predmet ove analize, dio je važeće Preporuke, što znači da je Evropska komisija zaključila da su na ovom tržištu zadovoljeni uslovi iz Testa tri kriterijuma, te da je tržište podložno *ex ante* regulaciji u većini zemalja Evropske unije.

Agencija je u sprovođenju postupka analize tržišta, naročito vodila računa o primjeni Smjernica Evropske komisije za nacionalna regulatorna tijela o definisanju i analizi relevantnih tržišta, kao i primjeni Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima koja podliježu *ex ante* regulaciji, u skladu sa članom 41 stav 2 Zakona o elektronskim komunikacijama.

Zakon o elektronskim komunikacijama ("Sl. list CG", br. 40/13) u pogledu utvrđivanja operatora sa značajnom tržišnom pozicijom, nametanja regulatornih mjera, propisuje ista ovlašćenja Agencije kao i Zakon o elektronskim komunikacijama („Sl.list Crne Gore“, broj 50/08, 53/09, 70/09, 40/10, 49/10, 32/11 i 40/11), tako da se ovaj postupak shodno članu 202 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Sl. list CG", br. 40/13) nastavlja po starom zakonu.

Na bazi sprovedenog postupka definicije, Agencija je odredila tri relevantna tržišta završavanja (terminacije) poziva u mobilnim mrežama:

- usluga završavanja (terminacije) poziva u mreži operatora Telenor-a nezavisno od mreže u kojoj je poziv započeo;
- usluga završavanja (terminacije) poziva u mreži operatora Crnogorskog Telekoma nezavisno od mreže u kojoj je poziv započeo i
- usluga završavanja (terminacije) poziva u mreži operatora MTel-a nezavisno od mreže u kojoj je poziv započeo.

Takođe, Agencija je odredila da je relevantno geografsko tržište za pružanje navedenih usluga u opsegu nacionalno, s obzirom da su identični preovlađujući uslovi konkurencije, pravni i regulatorni okvir i cjenovna politika na čitavoj teritoriji Crne Gore.

Agencija je postupak analize relevantnih tržišta sprovodila u cilju ocjene stepena konkurentnosti na određenom relevantnom tržištu, odnosno procjene da li postoje operatori sa značajnom tržišnom snagom na određenom relevantnom tržištu.

Pri procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu, Agencija je uzela u obzir neke od kriterijuma sadržanih u članu 40. Zakona, a koji su od najveće važnosti kod analize ovog relevantnog tržišta.

Tržišno učešće operatora na relevantnom tržištu je kriterijum relativne veličine nekog operatora, odnosno pružaoca usluge na relevantnom tržištu, izračunato na način da se utvrdi procenat u kojem taj operator učestvuje u ukupnoj proizvodnji i/ili prodaji nekog proizvoda i/ili usluge na relevantnom tržištu u određenom vremenskom periodu.

Tržišno učešće se najčešće koristi kao indikator tržišne snage. Iako, u skladu sa Smjernicama Evropske komisije, visoko tržišno učešće nije samo po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage na nekom relevantnom tržištu, malo je vjerovatno da će operator koji nema značajno tržišno učešće imati značajnu tržišnu snagu. Prema tome, operator čije tržišno učešće ne premašuje 25% vjerovatno neće imati značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu i u skladu s tim, operator čije tržišno učešće premašuje 50% je sam po sebi, osim u izuzetnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage.

Može se smatrati da operator na određenom tržištu ima značajno tržišno učešće ukoliko je isti stabilan kroz određeni vremenski period. S druge strane, promjenjivi tržišni udjeli pokazatelji su smanjivanja tržišne snage na relevantnom tržištu, a promjene u tržišnim udjelima ogledaju se u promjenama koje su vidljive kroz promjene u prihodu ili broju usluga, koje operator nudi na tržištu. Međutim, visoko tržišno učešće nije jedini i odlučujući uslov u procjenjivanju statusa značajne tržišne snage.

Agencija je sem tržišnog učešća uzela u obzir i neke od ostalih kriterijuma sadržanih u članu 40. Zakona, iako nije bilo potrebe za tim. Na osnovu gore navedenih Smjernica Evropske komisije a u vezi kriterijuma tržišnog učešća, imajući u vidu dostavljene podatke koji su poslužili kao osnova za izradu dokumenta analize ovog relevantnog tržišta, više je nego očigledno da bilo kakav rezultat analize bilo kojeg od zakonski dozvoljenih kriterijuma u procjenjivanju da li operator ima značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu nema značaj, te da ne bi mogao da izmjeni zaključak Agencije u vezi određivanja statusa značajne tržišne snage Crnogorskom Telekomu a.d. Podgorica, Telenoru d.o.o i Mtelu d.o.o, na ovom relevantnom tržištu. Naime, analiza pristiglih podataka pokazuje da su ovi operatori u posmatranom periodu imali 100% učešća na relevantnom tržištu poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo.

Agencija je konstatovala da svaki operator na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu ima 100% tržišni udio, s obzirom da u potpunosti kontroliše svoju infrastrukturu. Činjenica je da svaki operator u ovom slučaju ima dominantan položaj na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mreži, pa su samim tim, Crnogorski Telekom A.D Podgorica, Telenor d.o.o Podgorica i Mtel d.o.o Podgorica, operatori sa značajnom tržišnom snagom na Tržištu poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo.

-Kompezaciona kupovna moć postoji u situaciji kada određeni operator ima veliku pregovaračku moć, a samim time i značajan uticaj na konkurenciju, kojom onemogućava da se operator sa značajnim tržišnim učešćem ponaša nezavisno od konkurencije i korisnika. Kompenzaciona kupovna moć proizlazi iz velikog učešća kojom operator učestvuje u ukupnim prihodima drugog operatora kada na tržištu postoji mogućnost izbora pružaoca usluge ili kada je operator u mogućnosti samostalno pružati određenu uslugu.

Postojanje kompezacione kupovne moći zavisi od sposobnosti operatora da spriječi porast cijena, na način da ili ne kupuje od konkurencije (dominantnog operatora) ili pruža uslugu sam sebi. Svaki operator na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu ima 100% tržišni udio, s obzirom da u potpunosti kontroliše svoju infrastrukturu. Činjenica je da svaki operator u ovom slučaju ima dominantan položaj na tržištu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mreži.

Pri ovoj analizi uzeta je u obzir kompezaciona kupovna moć između pojedinih operatora. U tu svrhu, u odnos su stavljani pozivi iz mreže jednog operatora prema drugom i obrnuto.

-Ekonomija obima ima za rezultat smanjivanje jediničnih (prosječnih) troškova pružanja usluge, zbog povećanog obima pruženih usluga. Razvoj i izgradnja mreže zahtijeva velika kapitalna ulaganja i uglavnom nosi sa sobom i velike nenadoknadive troškove (eng. *sunk costs*) odnosno troškove koji se neće moći nadoknaditi ako novi operator odluči ili bude prisiljen da napusti tržište. Uzevši u obzir činjenicu da su potrebna izrazito velika ulaganja da bi ostvario značajnu geografsku pokrivenost signalom, Agencija ocjenjuje da svi postojeći operatori uživaju prednosti ekonomije obima.

Analizom podataka saobraćaja unutar mreže i prema drugim mrežama, Agencija je razmatrala koliko saobraćaja svaki pojedini operator mobilnih mreža ostvaruje unutar svoje mreže, odnosno koliko saobraćaja završava u drugim mrežama za koje mora platiti trošak završavanja (terminacije) poziva. Naime, na osnovu ekonomije obima što operator ostvaruje više poziva unutar sopstvene mreže jedinični trošak za sopstvenu uslugu završavanja (terminacije) poziva je manji, odnosno što operator više saobraćaja ostvaruje unutar vlastite mreže manje saobraćaja završava (terminira) u drugim mrežama. Drugim riječima, troškovi završavanja (terminacije) poziva koje moraju platiti operatoru u čijoj je mreži poziv završio su niži.

Nakon sprovedene analize relevantnog tržišta Agencija je konstatovala da su Crnogorski Telekom A.D Podgorica, Telenor d.o.o Podgorica i Mtel d.o.o Podgorica, operatori sa značajnom tržišnom snagom na Tržištu poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo (odnosno da na tom tržištu imaju 100% tržišno učešće).

U postupku analize tržišta, dokument "Analiza tržišta poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo", bio je predmet javne rasprave u skladu sa članom 43 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama.

Agencija je u postupku koji je prethodio donošenju ovog rješenja, Crnogorskom Telekomu, Telenoru i Mtel-u dostavila nacrt dokumenta na pismeno izjašnjenje, na koji način je omogućila istima, kao strankama u postupku, da se izjasne shodno članu 126 stav 1 i članu 129 stav 2 Zakona o opštem upravnom postupku. Sva tri operatora su dostavila primjedbe i komentare. Agencija je nakon razmatranja uvažila određene primjedbe i shodno istima korigovala dokument Analize. Ključna primjedba je bila od Crnogorskog Telekoma i Telenora su insistirali da se kod definicije tržišta (u dijelu Supstitucija na strani tražnje) izbriše pasus "ili su tranzitirali kroz mrežu nacionalnog operatora", što je Agencija prihvatila i korigovala u tekstu Analize, s tim da je definicija tržišta ostala ista: tržište završavanja (terminacije) poziva čine svi pozivi koji su završili u mrežu mobilnih operatora. Drugačija definicija tržišta i razlikovanje usluge završavanja (terminacije) poziva u određenu mrežu u odnosu na činjenicu gdje je poziv započeo bila bi u suprotnosti s logikom koja važi za tržište završavanja (terminacije) poziva i praksom koja se primjenjuje u zemljama Evropske unije.

Na osnovu aktuelnih i potencijalnih prepreka na tržište poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo", Agencija je odredila Crnogorskom Telekom-u, Telenoru i Mtelu, kao operatorima sa značajnom tržišnom snagom sledeće regulatorne obaveze: obavezu omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja, obavezu obezbjeđivanja jednakog tretmana-nediskriminatornost, obavezu obezbjeđivanja preglednosti-referentna interkonekciona ponuda, obavezu odvajanja računovodstvenih evidencija, obavezua nadzora cijena i troškovnog računovodstva i obavezu omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja.

Agencija može, shodno članu 44. Zakona o elektronskim komunikacijama operatoru sa značajnom tržišnom snagom na određenom relevantnom tržištu, nametnuti obavezu preglednosti u vezi interkonekcije i pristupa, na način da učine dostupnim određene podatke, kao što su: računovodstveni podaci; tehničke specifikacije; mrežne karakteristike; rokovi i uslovi ponude i tražnje; cijene.

Agencija smatra da se na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenim mobilnim javnim mrežama Crnogorskom Telekomu, Telenoru i Mtel-u, kao operatorima sa značajnom tržišnom snagom, mora propisati obaveza u pogledu obezbjeđivanja preglednosti. Ova obaveza preglednosti se ispunjava objavljivanjem referentne interkonekcione ponude. Referentna interkonekciona ponuda mora biti u skladu sa objektivnim mogućnostima operatora i

rašćlanjena na naćin da drugi operatori, koji Źele uslugu, neće biti u obavezi da plaćaju dodatne uslove i troškove, koji nijesu potrebni za pruŹanje zahtjevane usluge.

Referentna interkonekciona ponuda mora biti jasno definisana, i sadržati sledeće elemente: Opšte odredbe koje tiću predmeta ponude, naćina usklađivanja interkonekcionih ugovora, primjene i vaŹenja Referentne interkonekcione ponude, kao i zahtjeve za postupak pregovaranja i sl.; Opis usluga koje su predmet Referentne interkonekcione ponude; Ugovor o nivou usluge (eng. *Service Level Agreements-SLA*); Arhitektura međupovezivanja i tehnićki uslovi uspostavljanja interkonekcije, sinhronizacije, specifikacija protokola za interkonekciju i signalizacionih protokola i sl.; Planiranje i narućivanje usluga interkonekcije; Interkonekcione taćke i interkonekcioni linkovi; Cijene usluga interkonekcije; Obraćun plaćanja, naplata i instrumenti osiguranja plaćanja; Kvalitet usluga; Upravljanje, rad i odrŹavanje usluge; Odgovornost i naknada štete; Povjerljivost informacija i poslovna tajna; Rješavanje sporova.

Agencija smatra da je proporcionalno i opravdano nametnuti obavezu obezbjeđivanja preglednosti Telenoru-u, Crnogorskom Telekomu-u i Mtel-u, imajući u vidu ćinjenicu da se na taj naćin eliminišu prepreke koje se odnose na previsoke cijene usluge završavanja (terminacije) poziva, diskriminaciju na necjenovnim osnovama, diskriminaciju na cjenovnoj osnovi i nerazumne/neopravdane zahtjeve. Takođe, objavljivanjem referentne interkonekcione ponude ogranićavaju se prepreke razvoju konkurencije u pogledu barijera ulaska na trŹište novim operatorima a istovremeno se i postojećim operatorima definišu procedure i uslovi pruŹanja relevantne usluge.

Primarna funkcija obaveze obezbjeđivanja preglednosti je da druge obaveze, a naroćito obavezu omogućivanja pristupa elementima mreŹe i njihovog korišćenja i obavezu nediskriminatornosti, ućini još efikasnijim.

Agencija ocjenjuje da ova regulatorna obaveza ne predstavlja nikakvo dodatno operećenje za operatora sa znaćajnom trŹišnom snagom, već doprinosi promovisanju razvoja odrŹive konkurencije na relevantnom trŹištu.

Agencija naglašava da je Referentna interkonekciona ponuda dokument koji je podloŹan izmjenama, shodno promjenama na trŹištu i tehnoloćkom razvoju.

Agencija moŹe narediti mjeru dostupnosti određenim djelovima vaŹećih ugovora o interkonekciji ili pristupu, uz poštovanje principa povjerljivosti podataka.

Agencija moŹe, shodno ćlanu 47. Zakona o elektronskim komunikacijama narediti preduzimanje mjera u cilju ispunjavanja svih opravdanih zahtjeva za pristup i korišćenje određenih elemenata elektronskih komunikacionih mreŹa i pripadajuće infrastrukture, ukljućujući i pristupnu mreŹu.

U slučaju postojanja prepreka razvoju tržišne konkurencije koje se odnose na odbijanje zaključivanja ugovora o interkonekciji i pristupu, gdje operatori zavise od infrastrukture drugog za pružanje maloprodajnih usluga, potrebno je da Agencija postavi okvire, odnosno odredi odgovarajuće regulatorne obaveze, kako bi se onemogućilo uskraćivanje pristupa i interkonekcije ili bilo koje drugo neprihvatljivo uslovljavanje.

U slučaju ovog dokumenta čiji je predmet analiza veleprodajnog tržišta završavanja (terminacije) poziva u individualnim mobilnim mrežama, Agencija svim operatorima koji imaju značajnu tržišnu snagu na ovom relevantnom tržištu, zadržava obavezu omogućavanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja.

Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel su obavezni da omoguće pristup elementima mreže njihovog korišćenja na način da: u dobroj namjeri pregovaraju sa operatorima o zahtjevima operatorskog pristupa; omogući operatorski pristup određenim mrežnim elementima; ne uskrate prethodno ostvareni operatorski pristup i interkonekciju ili korišćenje mogućnosti; izvrše interkonekciju u skladu sa odredbama Pravilnika o operatorskom pristupu i interkonekciji; obezbijedi određene usluge na veleprodajnoj osnovi, zbog preprodaje tih usluga na maloprodajnom tržištu; odobri otvoreni pristup tehničkim interfejsima, protokolima ili drugim tehnologijama i mogućnosti koje su nezamjenljivo potrebne za interoperabilnost usluga ili mreža, uključujući i virtuelne mreže; obezbijedi zajednički smještaj opreme ili druge oblike zajedničkog korišćenja mogućnosti infrastrukture; obezbijedi mogućnosti koje su potrebne za obezbjeđivanje korisnicima interoperabilnosti usluga, od tačke do tačke, uključujući usluge inteligentnih mreža, distributivnih sistema ili roaminga u mobilnim mrežama; obezbijedi pristup sistemima za podršku ili sličnim sistemima, koji su potrebni za obezbjeđivanje konkurencije prilikom vršenja usluga.

Agencija smatra da je zadržavanjem regulatorne obveze pristupa i korišćenja posebnih dijelova mreže u potpunosti uklonila sa tržišta prepreke koje se odnose na odbijanje dogovora/uskraćivanje interkonekcije i taktike odgađanja. S obzirom da navedenom obvezom nije u potpunosti riješena mogućnost da operatori sa značajnom tržišnom snagom Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel uslugu interkonekcije pružaju pod nediskriminatornim uslovima, Agencija je obavezu pristupa u svrhu interkonekcije zadržala zajedno sa obvezom nediskriminacije, a sve sa ciljem stvaranja uslova za efikasnu konkurenciju.

Isto tako, operatori sa značajnom tržišnom snagom su razmatranje razumnog zahtjeva obavezni sprovoditi u skladu sa obvezom nediskriminacije koja im je određena i tehničkim mogućnostima sopstvene mreže.

Operatori sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu koje je predmet ove analize ne smiju uskratiti prethodno ostvareni operatorski pristup i interkonekciju, s obzirom da bi to imalo za rezultat povećanje troškova operatora koji su imali ostvaren pristup ili interkonekciju.

Crnogorski Telekom, Telenor i Mtel su u obavezi da se, shodno stavu 2. člana 33. Zakona, dogovaraju o zajedničkom korišćenju elektronske komunikacione infrastrukture, ukoliko je takvo korišćenje tehnički izvodljivo i ne uzrokuje štetne smetnje. Osiguranjem ove obaveze doprinosi se snižavanju troškova poslovanja kompanija kojima se pruža mogućnost zajedničkog korišćenja infrastrukture.

Agencija je obavezala Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel da obezbijedi mogućnosti koje su potrebne za obezbjeđivanje korisnicima interoperabilnosti usluga, na način da osigura pružanje relevantne uluge po fer i razumnim uslovima, a koji se ne razlikuju od uslova koje nudi svom maloprodajnom dijelu ili povezanom društvu.

Agencija je obavezala Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel da obezbijede pristup sistemima za podršku ili sličnim sistemima, kojim se pospješuje konkurencija kod pružanja relevantnih usluga.

Propisivanje obaveze omogućivanja pristupa elementima mreže i njihovog korišćenja je opravdano i proporcionalno aktuelnim i potencijalnim preprekama na ovom tržištu, jer se radi o regulatornoj obavezi koja doprinosi većem stepenu konkurencije na odgovarajućem maloprodajnom tržištu.

Ovom regulatornom obvezom se obezbjeđuje da operator sa značajnom tržišnom snagom mora da omogući iste uslove za slične usluge i da osigura drugim operatorima isti nivo kvaliteta usluge koju obezbjeđuje za svoje sopstvene potrebe ili za potrebe svojih povezanih društava. Drugim riječima, svaki od operatora sa značajnom tržišnom snagom bi, u odsustvu ove regulatorne obaveze, mogao da diskriminira postojeće ili nove operatore nuđenjem usluga slabijeg kvaliteta ili nuđenjem usluga po višoj cijeni nego što iste nudi svom maloprodajnom dijelu (za sopstvene potrebe) ili svojim povezanim društvima. Svako ponašanje, slično gore navedenom, dovelo bi do otežanog ulaska novih operatora na tržište, a samim time i do manje konkurencije na maloprodajnom tržištu, a što bi na kraju najviše pogodilo krajnje korisnike.

U odsustvu obaveze nediskriminacije operatori sa značajnom tržišnom snagom Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel bi mogli da odrede uslove završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu na način koji bi doveo njih ili njihova povezana društva u bolji položaj u odnosu na druge operatore, čime bi se ugrozila konkurentnost na tržištu i opstanak drugih operatora. Na osnovu svega navedenog, cijene završavanja (terminacije) poziva koje nude sami sebi ili svojem vertikalno integrisanom dijelu koji posluje na maloprodajnom nivou, moraju biti

uporedive odnosno jednake s cijenama koje nude drugim operatorima jer bi inače moglo doći do istiskivanja konkurencije sa tržišta, iz prostog razloga što bi cijene za krajnje korisnike Telenora, Crnogorskog Telekoma i Mtel-a bile puno niže od onih koje bi mogla ponuditi konkurencija.

Zadržavanjem obaveze nediskriminacije Agencija samo djelimično uklanja prepreke koje se odnose na previsoke cijene usluge završavanja (terminacije) poziva, diskriminaciju na osnovama koje nisu povezane s cijenama i diskriminaciju na cijenovnoj osnovi. Za potpuno uklanjanje navedenih prepreka Agencija mora zadržati i ostale regulatorne obaveze. Isto tako, zadržavanjem obaveze nediskriminacije otklanjaju se i sve slične prepreke koje nisu direktno definisane, a mogle bi na isti način, kao prethodno definisane prepreke, onemogućiti efikasnu tržišnu konkurenciju.

Kao što je već rečeno pod obavezom pristupa i korišćenja posebnih dijelova mreže, Agencija obvezom nediskriminacije dopunjuje obavezu interkonekcije čime stvara uslove za efikasnu tržišnu konkurenciju.

Takođe, operatori sa značajnom tržišnom snagom Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel moraju pružati drugim operatorima uslugu završavanja (terminacije) poziva u sopstvenu mrežu na načelu nediskriminacije, u smislu da je cijena završavanja (terminacije) poziva ista, nezavisno radili se o pozivima koji započinju iz mobilnih ili fiksnih mreža, a završavaju (terminiraju) u pojedinačnoj mobilnoj mreži Telenora, Crnogorskog Telekoma i Mtel-a.

Operatori su obavezni da dostave Agenciji Ugovore o Interkonekciji. U slučaju nedostavljenje istih, Agencija će reagovati.

U skladu sa svim navedenim pod obvezom nediskriminacije, Agencija je odredila da operatori sa značajnom tržišnom snagom Telenor, Crnogorski Telekom i Mtel moraju: da osiguraju jednake uslove pod istim okolnostima za druge operatore koji pružaju istu uslugu; da pružaju usluge i podatke drugim operatorima uz jednake uslove i nivo kvaliteta usluge koju obezbjeđuju za svoje sopstvene usluge ili za potrebe svojih povezanih društava; da dostave Agenciji ugovore sklopljene na osnovu RIP-a u roku od 15 dana od dana sklapanja istih.

Obaveza vođenja troškovnog računovodstva zahtjeva od operatora da predstavi informacije vezane za troškovno računovodstvo relevantnih proizvoda. U cilju usklađivanja sa nametnutim mjerama (analizom iz 2009.godine) operator mora pratiti metodologiju troškovnog računovodstva definisanu od strane Agencije. Ova obaveza zahtijeva od operatora da održava računovodstvene sisteme na način da finansijski rezultati svakog SMP tržišta mogu biti predstavljeni odvojeno i da su troškovi, prihodi i kapital koji se odnose na proizvode i tržišta raspoređeni na transparentan i odgovarajući način.

U septembru 2012. godine Agencija je usvojila Metodologiju za računovodstveno odvajanje za mobilne telefonske mreže. Svaki operator koji je imenovan kao operator sa značajnom tržišnom snagom i kome su postavljene obaveze troškovnog računovodstva i računovodstvenog odvajanja, mora se pridržavati odredbi pomenute Metodologije. Metodologija definiše principe regulatornog računovodstva, principe računovodstvenog odvajanja, postavlja obaveze operatora sa značajnom tržišnom snagom pruža uputstva za troškovno računovodstvo.

Agencija može, shodno članu 48. Zakona o elektronskim komunikacijama operatoru sa značajnom tržišnom snagom narediti preduzimanje obaveze kontrole troškova prema propisanoj metodologiji troškovnog računovodstva.

Operator kojem je naređeno preduzimanje mjera troškovne orijentacije, mora dokazati da su cijene izračunate na osnovu troškova uz prihvatljivu stopu prinosa na investiciona ulaganja. Prilikom provjeravanja ispunjavanja te obaveze Agencija može primijeniti metode troškovnog računovodstva koje su nezavisne od onih koje primjenjuje operator. Agencija može od operatora Rješenjem takođe zahtijevati, da obrazloži i po potrebi koriguje cijene, pri čemu teret eventualnog dokazivanja snosi operator.

Član 48. stav 5. Zakona propisuje da Agencija može propisati mehanizam pokrivanja troškova ili metodologiju određivanja cijena, što mora biti primjereno ciljevima unaprijeđenja efikasnosti i održive konkurencije, ciljevima razvoja i povećanju koristi za krajne korisnike. Agencija može koristiti i upoređenja sa cijenama na uporedivim tržištima ili tržištima sa razvijenom konkurencijom, uzimajući u obzir specifičnosti domaćeg tržišta.

Svrha određivanja obaveze nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva jeste osiguranje ravnopravnih transparentnih kriterijuma, kao i kriterijuma koji podstiču razvoj konkurencije, a koje operator treba primijeniti prilikom raspodjele troškova na usluge koje pruža. Troškovno računovodstvo odnosi se na skup pravila i procedura koji osiguravaju raspodjelu troškova, prihoda, imovine, obaveza i kapitala na pojedine aktivnosti i usluge.

Model troškovnog računovodstva omogućava sprovođenje obaveze računovodstvenog razdvajanja i provjeru troškovne orijentisanosti i cijena u svrhu sprečavanja međusobnog subvencioniranja, zatim previsokih ili preniskih cijena i neefikasnog ponašanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Nametanjem ove obaveze, Agencija će otkloniti prepreku razvoju konkurencije na ovom relevantnom tržištu koja se odnosi na vertikalno prenošenje značajne tržišne snage i praksu unakrsnog subvencioniranja usluga.

Crnogorski Telekom, Telenor i Mtel, kao operatori sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu su dužni, u sklopu regulatorne obaveze omogućavanja pristupa elementima

mreže i njihovog korišćenja, u roku od 30 dana od dana prijema ovog rješenja da preduzmu mjere u cilju ispunjavanja svih opravdanih zahtjeva za pristup i korišćenje određenih elemenata elektronskih komunikacionih mreža i pripadajuće infrastrukture, kako stoji u tački 2.1., i stavu 3 dispozitiva ovog rješenja i dokumentu " Analiza tržišta poziva koji završavaju u individualnim mobilnim mrežama-veleprodajni nivo ".

Operatori sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu su, shodno obavezi transparentnosti propisanoj u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, objavili Referentne interkonekzione ponude mobilne mreže u februaru mjesecu 2011.godine. Ovim referentnim ponudama definisani su uslovi pružanja i cijene relevantnih usluga. Objavljivanjem Referentnih ponuda ispunjena je mjera transparentnosti iz tačke 2.3 dispozitiva Rješenja, kao i mjera nediskriminatornosti iz tačke 2.2 dispozitiva Rješenja, jer je Agencija ocjenom usklađenosti Referentnih ponuda sa zakonom utvrdila da su uslovi koji se nude u pogledu uslova pružanja i cijene relevantne usluge jednaki za sve, čime je ispunjen i princip nediskriminatornosti. Izmjena ovih referentnih ponuda, u skladu sa promjenama koje su operatori sa značajnom tržišnom snagom dužni da urade, u smislu tačke 2.5 i stava 6 dispozitiva ovog rješenja, tj. promjene jedinične cijene usluge lokalne terminacije na 2.2 centa, operatori će izvršiti u roku od 90 dana.

Nakon Odluke o prihvatanju sprovedenih aktivnosti Crnogorskog Telekom A.D., Telenora i Mtela, na Projektu računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva za 2012 godinu od 30.07.2013 godine, isti su dostavili izvještaj o jediničnim cijenama, koji je baziran na istorijskom troškovnom računovodstvu (HCA) i potpuno raspodijeljenim troškovima (FAC), u kojem su dati podaci o jediničnim cijenama servisa iz stava 6 dispozitiva za 2011, 2012 godinu, kao i podaci o važećim cijenama.

Agencija je naredila cijenu iz stava 6 dispozitiva, na osnovu jedinične cijene iskazane u regulatornim finasijskim izvještajima (RFI izvještajima), a koja je utvrđena nakon primjene troškovnog modela, nalazeći da je ista izračunata na osnovu troškova uz prihvatljivu stopu prinosa na investiciona ulaganja.

Crnogorski Telekom, Telnor i Mtel su, shodno obavezi troškovnog računovodstva i obavezi odvajanja računovodstvenih evidencija propisanih u sklopu regulatornih obaveza nakon obavljenog prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, sproveli odvajanje računovodstvenih evidencija koje se odnose na usluge ovog relevantnog tržišta od usluga ostalih maloprodajnih i veleprodajnih tržišta, shodno Rješenju Agencije broj 0904-2327/3 od 30.05.2011. godine kojim je istima određena obaveza sprovođenja računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva

u skladu sa dokumentom "Metodologija računovodstvenog odvajanja i troškovnog računovodstva". Crnogorski Telekom, Telenor i Mtel su u obavezi da nastave sa implementacijom projekta na način i u rokovima kako je određeno pomenutim dokumentom u cilju ispunjenja obaveza iz tačke 2.2 i 2.5 dipozitiva ovog rješenja.

Navedene regulatorne obaveze su adekvatne i proporcionalne identifikovanim aktuelnim i potencijalnim preprekama razvoju konkurencije na relevantnom tržištu.

Žalba na rješenje ne odlaže njegovo izvršenje, shodno članu 19 stav 7 Zakona o elektronskim komunikacijama.

PRAVNA POUKA

Protiv ovog rješenja, može se izjaviti žalba Ministarstvu za informaciono društvo i telekomunikacije u roku od 15 dana od dana prijema rješenja.

Predsjednik Savjeta

Dr. Šaleta Djurović

